

PYHÄN VUOREN MERKITYS ORTODOKSISELLE KIRKOLLE JA KOKO MAAILMALLE

Arkkimandriitta Efraim, Pyhän Andreaan skiitan johtaja, Athosvuori

Tämä minulle uskottu aihe on hyvin laaja, mistä syystä sitä on mahdotonta käsitellä kaikessa syvyydessään. Tarvittaisiin monia päiviä, viikkoja tai kuukausia voidaksemme tarkastella kohta kohdalta Pyhän Vuoren sanoinkuvaamatonta antia pyhälle Ortodoksiselle kirkollemme ja koko maailmalle. Siksi puhun teille nyt vaatimattomasti Athosvuoren merkityksestä sekä pyydän teiltä suopeutta ja anteeksiantavaa mieltä tuodessani suunnattoman suuresta Jumalanäidin Puutarhasta katseltavaksenne vain pari kolme kukkaa. Mutta jo niistä itse kukin pystyy käsittämään Pyhän Vuoren annin koko runsauden.

Pyhässä Evankeliumissaan Kristus, ainut Totuus, opettaa meitä: “Minä olen viinipuu, te olette oksat. Joka pysyy minussa ja jossa minä pysyn, se kantaa paljon hedelmää” (Joh. 15:5) – kolmekymmenkertaisen, kuusikymmenkertaisen, satakertaisen (Mark. 4:20). Joka on oksastettu Kristukseen, Hänen Ruumiiseensa ja Vereensä, kantaa siis ajan myötä myös hedelmää. Tuo hänen hedelmänsä tulee lisäksi Jumalan kansan tietoon. Kristus kehottaa: “Niin loistakoon teidän valonne ihmisten edessä” (Matt. 5:16). Näin sanoessaan Hän ei tarkoita, että meidät olisi tarkoitettu tänne maailmaan valonlähteiksi puille, kukille ja eläimille, vaan uskoville, ortodokseille.

Ainakin 1500 vuotta Athosvuori on jatkuvasti palvellut monella tavoin pyhää Kirkkoamme: Pyhän Vuoren munkkeja, pappeja kaikissa hierarkian asteissa, erityisesti suuresti kunnioitettua Konstantinopolin ekumeenista patriarkaattia, Kreikan kirkkoa, kaikkia ortodoksisia paikalliskirkkoja ja arvokkaan lähetystyönsä kautta koko maailmaa. Monet ovat sotineet tätä sen vaikutusta vastaan. He ovat pyrkinet mitätöimään sen sanomalla, ettei munkkien pidä lähteä Athoksen ulkopuolelle, vaan heidän tulee pysyä siellä, sillä Pyhän Vuoren ulkopuolella on tavattoman paljon piispoja, pappeja ja teologeja, jotka suorittavat tätä työtä. Toiset taas ovat monin kyynelin ja rukouksin anoneet, että Pyhän Vuoren isät tulisivat sieltä aika ajoin tekemään yhteistyötä pappien kanssa, auttamaan heitä maailmanlaajuisen Ortodoksisen kirkon hengellisellä pellolla sekä tarjoamaan nöyrän palvelutyönsä avoimesti ja vilpittömästi.

Pyhä Athanasios, Pyhän Vuoren “patriarkka”

Pyhän Vuoren moninaisesta annista pyhälle Kirkollemme on aivan ensimmäiseksi syytä mainita se, että Pyhä Vuori on lahjoittanut taivasten valtakunnalle runsain määrin pyhiä – kokonaisen pyhien pilven ja parven. Ja uskokaa minua, kun sanon, että vain harvat heistä ovat tunnettuja, useimmat sitä vastoin ovat tuntemattomia ja olleet ihmisten katseilta salassa aina tähän päivään asti. Valtaosa taivasten valtakunnan pyhistä on munkkeja ja pappeja, jotka ovat kantaneet yllään kunnioitettua viittaa, sekä marttyyreita, varhaisvuosisatojen ja myöhempienkin aikojen mies- ja naismarttyyreita.

Niin kuin Herran kunniallinen Edelläkävijä Johannes Kastaja on munkkisäädyn mutta samalla koko ihmiskunnan johtaja, samalla tavoin myös pyhä Antonios Suuri on kaikkien ortodoksimunkkien yleinen johtaja. Pyhällä Vuorella kilvoittelevien “patriarkka” on kuitenkin pyhä Athanasios Athosvuorelainen. Niinä neljänäkymmenenä vuotena, jotka hän eli Athoksella, hän loi uudenlaisen elämäntavan Pyhälle Vuorelle. Hän perusti alueelle suuren luostarin, jonka nimesi lavraksi. Sinne kokoontui munkkeja satamäärin kuulemaan tuota yksinkertaista munkkia, pyhää Athanasiosta, joka ei siis ollut pappi. Niin suuri oli hänessä vaikuttava armo, että

jopa Konstantinopolin patriarkka Nikolaos II luopui vapaaehtoisesti piispanistuimestaan ja piispallisista tehtävistään sekä tuli Athokselle ryhtyäkseen pyhän Athanasioksen kuuliaisuusveljeksi ja munkiksi. Miltä teistä tuntuu ajatus, että entinen ekumeeninen patriarkka kilvoittelee pyhän Athanasioksen alaisuudessa munkkina? Millainen nöyryys olikaan tuolla patriarkalla – ja millainen valonlähde olikaan itse pyhä Athanasios, jolla oli tuollaisia kuuliaisuusveljiä! Patriarkka Nikolaos eli Pyhällä Vuorella munkkina kolmisen vuotta ja nukkui sitten kuoloneen. Hän pyhittyi ja pelastui. Hän on yksi Kirkkomme pyhistä. Kaiken tämän hän on velkaa vanhukselleen, pyhälle Athanasiokselle. Paholainen kuitenkin halusi kostaa pyhälle Athanasiokselle kärsimänsä tappiot. Se iski isolla halolla pyhän Athanasioksen jalan rikki, niin että hän joutui makaamaan vuoteessa kokonaista kolme vuotta kärsien sietämätöntä tuskaa. Tällä tavoin ihminen pyhittyy: osoittamalla loputonta kärsivällisyyttä ja rukoilemalla Jumalanäitiä monin kyynelin. Lopulta pyhä Athanasios parani ihmeen kautta.

Lavrassaan pyhä Athanasios laati athoslaisen tyhikonin, joka on ainutlaatuinen ja korvaamaton ja jossa säädetään, miten munkkeja paimennetaan ja johdetaan hallinnollisesti. Ihmissielujen paimentaminen ja johtaminen on vaikein tehtävä Kirkossamme – aivan erityisesti munkkien ja pappien tapauksessa, kuten pyhät piispamme omakohtaisen kokemuksensa perusteella meille vakuuttavat. Tuota pyhän Athanasioksen tyhikonin me olemme pyrkineet olennaisilta osiltaan noudattamaan aina tähän päivään saakka kaikissa Pyhän Vuoren yhteiselämäluostareissa, skiitoissa ja keljoissa. Se rakentuu kolmen pilarin varaan: äärimmäinen, aito ja vilpittömän kuuliaisuus vanhusta kohtaan, täydellinen luopuminen omaisuudesta sekä todellinen sielun ja ruumiin neitsyys aina haudataan asti. Mikäli Pyhän Vuoren munkkilaisuus ei perustu näiden kolmen tekijän varaan, silloin olemme huonompia kuin Vanhan liiton aikaiset kirjanoppineet ja fariseukset ja meidät tuomitaan verrattomasti ankarammin kuin heidät.

Pyhän Athanasioksen lukuisten kuuliaisuusveljien keskuudessa vallitsi ihmeteltävä järjestys ja harmonia, aivan kuin mehiläiskennossa. Elleivät munkit osoita ehdotonta kuuliaisuutta vanhustaan kohtaan ja mukaudu kaikessa vilpittömästi hänen tahtoonsa, luostarissa, skiitassa ja keljassa syntyy outo ja eriskummallinen munkkilaisuuden himo, jota kutsutaan puoli-idioritymisyydeksi. Silloin ne ulkoisesti, eräänlaisena kulissina, ovat koinobioita mutta toimivat todellisuudessa idioritymisesti. Näin on tapahtunut Pyhällä Vuorella monta kertaa useissa luostareissa, erityisesti turkkilaiskaudella. Tällä hetkellä kuitenkin – kunnia siitä Kristukselle – kaikki Pyhän Vuoren kaksikymmentä luostaria ovat yhteiselämäluostareita, ja niissä nähdään paljon vaivaa, jotta pyhän Athanasioksen säätämää järjestystä noudatetaan.

Kaikki Pyhän Vuoren pyhät isät, jotka ovat eläneet pyhän Athanasioksen jälkeen, ovat polvistuneet ja yhä polvistuvat tuon athoslaisen isän haudalla Lavrassa. Vuodesta 1004, jolloin hän kuoli, hänen ruumiinsa on ollut koskemattomana haudassa aina tähän päivään asti, sillä emme ole suorittaneet hänen luittensa ylösnostamista, koska pyhä ei sitä halua. Kumarramme kunnioituksesta hänen haudallaan, sillä meidän mielessämme hän on Pyhän Vuoren yhteinen isä. Luonnehtisin pyhää Athanasiosta koko Athoksen yleiseksi ylivalvojaksi, jonka Jumalanäiti meille asetti. Sen tähden kaikkien Pyhän Vuoren pyhien ikonissa kuvaamme hänet kunniapaidalle, alimman rivin keskushenkilöksi. Kaikki Pyhän Vuoren myöhemmät luostarinjohtajat pitivät häntä mallinaan ja esikuvanaan.

Muita suuria Athoksen kilvoittelijoita

Pyhä Pietari Athosvuorelainen, tuo Taivaan lintu, oli hänkin yksi Pyhän Vuoren merkkihenkilöistä: hän tuli arvolliseksi näkemään Jumalanäidin monta kertaa ruumiillisessa hahmossa, ja hänelle Jumalanäiti ilmoitti valinneensa Pyhän Vuoren ikuisiksi perintöosakseen. Sellaisia olivat myös pyhä Paavali Kseropotamoslainen, joka oli Bysantin keisarin poika ja josta tuli

kahden Pyhän Vuoren luostarin (Kseropotamoksen ja Pyhän Paavalin) perustaja, ja monet muut luostarien pyhät perustajat, kuten Euthymios, Georgios, Dionysios, jotka kaikki pitivät esikuvanaan pyhää Athanasios Suurta. Pyhä Gerontios, Pyhän Annan skiitan maineikas perustaja, pyhä Neilos Mirhanvuodattaja, pyhä Leontios Mirhanvuodattaja, pyhä Simon Simonopetran luostarin perustaja Mirhanvuodattaja, pyhä Simeon Nemanian Mirhanvuodattaja, pyhä Theofilos Pantokratorilainen Mirhanvuodattaja ovat kaikki athoslaisia isiä. Suurin näistä mirhanvuodattajaisista – ja järjestyksessä heti Tessalonikin pyhän suurmarttyyriin, Demetrios Mirhanvuodattajan jälkeen – on pyhä Neilos Mirhanvuodattaja, joka ylti suunnattomiin hengen korkeuksiin. Häneen kätkeytyneen armon runsaudesta hänen jalkapohjistaan vuosi hyvin runsaasti mirhaa, sillä hänen kuuliaisuustehtävänsä oli palvella yksinkertaisia ja vähäisiä munkkivanhuksia, minkä tähden hän joutui kävelemään työssään tuntikausia. Kun hän sitten nukkui kuolonuneen, hänen ajettuneista ja turvonneista jalkapohjistaan vuosi hyvänhajuista mirhaa niin paljon, että siitä syntyi pieni joki. Sen pyhä mirha voiteli kallion ja päättyi lopulta mereen.

Tähän Kirkkomme pyhään, Neilos Mirhanvuodattajaan, on yhdistetty profetia, joka koskee näitä osaksemme tulleita lopunaikoja. Pyhä Neilos, joka eli 1400-luvulla Kristuksen syntymän jälkeen, näki hengellisillä silmillään profetallisesti kauas tulevaisuuteen, 500 vuoden päähän. Hän sanoi, että 1900-luvusta lähtien maailma alkaa muuttua täysin tunnistamattomaksi. Ihmiset kadottavat järkensä ja omantuntonsa nuhtelevan äänen, niin että luonnollinen häveliäisyys, tuo naisia verhoava vaate, katoaa kokonaan. Sen seurauksena useimmat ihmiset ryhtyvät kilpailemaan siitä, kuka tekee maailmassa kauhistavimmat lihalliset synnit, näkyvästi ja häpeämättä. Tämän me koemme, näemme ja tajuamme tänään. Monet synnintunnustukselle tullessaan sanovat, että he näkevät internetissä tavattoman paljon kaikenlaista saastaa. Synnit ovat kuin sade, joka lankeaa maan päälle.

Maksimos Kausokalivialainen, Akakios Kausokalivialainen, Nifon Kausokalivialainen, ovat muutamia Pyhän Vuoren kirkkaita ylpeydenaiheita Kausokalivian eli Pyhän Kolminaisuuden skiitalta. Pyhällä Maksimoksella oli jopa armolahja lentää ilmassa – ei aina, vaan ainoastaan silloin, kun siihen oli jokin välttämätön tarve, sillä ihmistä ei ole luotu lentämään. Ilmassa lentäminen on meiltä kielletty, koska ortodoksikristityn mieli lentää henkisissä korkeuksissa, ja se riittää.

Pyhän Vuoren suurmiehiin kuuluu myös Gabriel Ivironilainen, joka käveli noin kahden kilometrin matkan veden päällä noutaessaan merestä Jumalanäidin Portaitissa-ikonin. Mutta kuinka ihminen voi kulkea meren päällä? Minne silloin katosi ruumiin paino? Entä kuinka noin voimaton munkkivanhus kykeni ottamaan käsiinsä niin painavan ikonin kuin Portaitissa ja kantamaan sen rannalle? Tähän Raamattu vastaa: “Mikä ihmisille on mahdotonta, se on Jumalalle mahdollista” (Luuk. 18:27).

Pyhän Vuoren kasvattamia patriarkkoja

Pyhä Vuori tuotti suuria pyhiä, jotka kaunistivat yleisestikin Kirkkomme, mutta ennen kaikkea kunnioitetun ekumeenisen patriarkaattimme. Pyhän Vuoren munkkeja, jotka toivat mainetta Konstantinopolin piispanistuimelle, olivat muun muassa pyhä Athanasios Esfigmenoslainen, pyhä Kallistos I, pyhä Kallistos II Ksanthopoulos, pyhä Filotheos Kokkinos ja pyhä Nifon II Dionysioslainen. Näistä pyhä Filotheos Kokkinos, joka oli pyhän Gregorios Palamaksen kuuliaisuusveli, kilvoitteli aluksi hyvin pienessä keljassa vastapäätä asuttamaamme Pyhän Andreaan skiittaa. Sieltä hän siirtyi munkiksi Suureen Lavraan, jossa hän myös hoiti igumenin palvelutehtävää, mutta toimi myös kokkina. Kokista Pyhä Henki siis korotti hänet ekumeenisen patriarkan asemaan! Juuri hänen aloitteestaan hänen vanhuksensa, pyhä Grego-

rios Palamas, julistettiin pyhäksi yhdeksän vuotta kuolemansa jälkeen. Hän myös kirjoitti pyhän Gregorios Palamaksen elämäkerran ja hänen juhlapäivänsä jumalanpalvelustekstin. Lisäksi tiedämme, että hän vihki Kiovan ja koko Venäjän metropoliitaksi pyhän Aleksin, joka yhdessä Pietari Moskovalaisen kanssa kuuluu Venäjän kirkon suurimpien hierarkkien joukkoon.

Entä mitä sitten sanoisimme pyhästä Nifon Dionysioslaisesta, nöyryyden patriarkasta? Kun hän eli vielä tavallisena pappismunkkina luostarissa, tessalonikilaiset monin kyynelin painosivat hänet ryhtymään heidän metropoliitakseen, minkä jälkeen hänet valittiin kahdesti Konstantinopolin ekumeeniseksi patriarkaksi. Syvässä vanhuudessaan hän kuitenkin halusi palata tuntemattomana takaisin katumuspaikkaansa, luostariin jossa hänet oli vihitty munkiksi. Dionysioksen luostarissa hän alistui luostariharjoittelijan asemaan ja kohteluun. Hän pyysi, että saisi jäädä kilvoittelemaan sinne ja tulla vihityksi siellä munkiksi, tuo valtakunnan pääkaupungin kirkas valo! Niin paljon hän nöyryytti itseään, ettei Herran kunniallinen Edelläkävijä kestänyt sitä. Hän ilmestyi igumenille ja paljasti, että tuo luostariharjoittelija on pyhä Nifon, patriarkka. Sen jälkeen Pyhän Vuoren isät osoittivat hänelle asiaankuuluvaa kunnioitusta ja saivat nauttia patriarkalisista liturgiajumalanpalveluksista. Kun patriarkka Nifon II kuoli, hänen haudastaan tuli monien siunauksien ja lukemattomien ihmeiden lähde.

Suuria opettajia ja lähetystyöntekijöitä

Pyhä Vuori on tuottanut Kirkollemme myös opettajia Athoniaksena tunnetun kirkollisen akatemian kautta, joka meidän päiviimme mennessä on toiminut jo 250 vuotta. Monet sen oppilaista ovat koulunsa päättämisen jälkeen ahkeroineet piispoina, pappeina, hiippakuntasaarnaajina, opettajina ja teologeina. Yksi tuon koulun oppilaista oli pyhä Kosmas Aitolialainen. Heitä olivat myös pyhä Athanasios Paroslainen, pyhä uusmarttyyri Athanasios Koliakialainen, joka oli kotoisin Tessalonikin läheltä, nykyisen Halastran seudulta. Tuon koulun suojelijoita ja valvojia puolestaan olivat Korintin piispa Makarios Notaras ja pyhä Nikodemos Athosvuorelainen. Tiedot, joita Athonias-akatemian opettajat välittivät opiskelijoilleen, olivat niin merkittäviä, että vanhan ajan isien perinne siirtyi uuden sukupolven isille ehyenä ja puhtaana.

Mitä puolestaan sanoisimme Pyhän Vuoren pyhistä lähetystyöntekijöistä, kuten pyhästä Antonioksesta, Esfigmenoksen luostarin munkista, josta tuli Kiovan luolaluostarin perustaja yhdessä seuraajansa, pyhän Theodosioksen kanssa? Hän on venäläisen ja yleisesti ottaen kaikkien pohjoisten seutujen munkkilaisuuden isä. Meidän on tunnustettava, rakkaat isät ja veljet, että pohjoisten maiden ortodoksia on suuressa kiitollisuuden velassa tuolle venäläiselle pyhälle, Antoniokselle. Monet Kiovan luolaluostarin munkit ja pappismunkit omaksuivat horjumatta hänen ohjeensa ja opetuksensa, minkä seurauksena sen luolia koristaa kallisarvoisina aarteina 118 maatumatonta pyhää. Näemme, että tässä kaikessa on toteutunut Kristuksemme lupaus suuresta sadosta, satakertaisesta, jopa tuhatkertaisesta. Meidän ei pidä ihmetellä tätä, sillä Evankeliumissaan Hän sanoo: “Joka uskoo minuun, myös hän on tekevä niitä tekoja, joita minä teen, ja suurempiakin, kuin ne ovat, hän on tekevä; sillä minä menen Isän tykö” (Joh. 14:12).

Athosvuoren pyhiin lähetystyöntekijöihin kuuluu myös Maksimos Kreikkalainen, joka auttoi monia venäläisiä. Myöhemmin hänet kuitenkin vangittiin heidän kotimaassaan vuosikausiksi, vaikka hän oli täysin syytön, mutta lopulta hänet tunnustettiin suureksi pyhäksi ja Venäjän kirkon valistajaksi. Näin näemme, miten ihmiset – papitkin – erehtyvät, sillä ainut erehtymätön on Kristus. Katumus kuitenkin valaisee uudelleen ihmismielen, niin että korjaamme syntyneen pahan ja teemme hyvää kaksin verroin. Tällä tavoin Kristus antaa meille anteeksi ja siunaa meitä runsaasti, ikään kuin emme koskaan olisi tehneetkään pahaa.

Pyhän Vuoren lähetystyöntekijöistä on kuitenkin mainittava ennen kaikkea pyhä apostolienvertainen Kosmas Aitolialainen, Filotheoksen luostarin pappismunkki, joka kynti orjuutetun kreikkalaisuuden peltoa ja saarnasi maanmiehilleen hyvin tärkeitä asioita. Hänen neuvonsa ja opetuksensa ovat säilyneet meille niistä kootussa kirjassa. Pyhä Kosmas elvytti henkiin kreikkalaisuuden, jonka orjuus ja ennen kaikkea synti olivat lähes kuolettaneet. Pyhä Kosmas sanoi opettaessaan, että “turkkilaisorjuuteen joutumisemme johtuu meidän synneistämme. Ellemme vapaudu näkymättömistä himojemme ja syntiemme siteistä, joilla demonit pitävät meidät sa-laa vankeinaan, me emme tule koskaan saavuttamaan kansallista vapautta.” Mutta ilman hengellistä vapautta ulkoinenkaan vapaus, josta me olemme nyt saaneet nauttia niin monet vuodet, ei lopulta hyödytä meitä, sillä synnit ja himot pitävät meidät joka tapauksessa lujissa kah-leissaan ja piirittävät meidät.

Kun Kristuksemme vapauttaa meidät, vasta silloin me olemme todella vapaat. Juuri tätä va-pautta Kristuksessa pyhä Kosmas Aitolialainen julisti. Ihmiset itkivät, katuivat ja anoivat Kristusta auttamaan heitä, että he tulisivat vapaiksi, ensin synneistään ja sitten turkkilaisten orjuudesta.

Nämä suuret koko maanpiirin lähetyssaarnaajat toivat myös Pyhän Vuoren mystisen elämän Athoksen ulkopuolelle. Niin raitishenkisen Ortodoksisen kirkkomme filokalinen perintö välit-tyi koko maailmaan, sen äärestä ääreen.

Jumalanäidin elävä aarrekkammio

Mutta hyvä Jumalanäiti, Pyhän Vuoren äiti ja igumenia, halusi käyttää puutarhaansa myös aarrekkammiona, akropolina ja suojaisena turvasatamana ikonoklasmin aikakaudella. Sinne hän johti ihmeellisellä tavalla lukuisia pyhiä ja ihmeitätekeviä ikoneitaan. Pyhällä Vuorella on todella paljon Jumalanäidin ihmeitätekeviä ikoneja, jotka kaikki hän johdatti sinne, etteivät ne tuhoutuisi. Pyhällä Vuorella on lisäksi tavattoman paljon pyhainjäännöksiä sekä menneiden ja myöhempien aikojen isien ihmeellisiä kirjoja, joista osa on papyruksia ja osa pergamentteja ja joilla on rahassa mittaamaton tieteellinen ja teologinen arvo.

Ennen kaikkea hyvä Jumalanäiti äidillisellä rakkaudellaan toisinaan valaisi Pyhän Vuoren munkkien mielen ja toisinaan syytti heitä ankarasti heidän teoistaan ja tuomitsi heidät. Näin luostariasukkaat kykenivät vakiinnuttamaan muuttumattoman pyhien apostolien pyhän perin-nön ja elämäntavan. Meille kahdeksannen aikakauden munkeille tämä elämäntapa on suurin aarteemme, isät ja veljet.

Nämä muutamat kukat halusin tuoda tänne mukanani Jumalanäidin tuoksuvalta ja ihmeelliseltä kukkaniityltä. Pyydän teitä kaikkia rukoilemaan sitä, että me vihoviimeiset ja vähäpätöiset kahdeksannen aikakauden athoslaiset munkit, jotka olemme arvottomia omaamaan tuollaisia pyhiä esi-isiä ja asumaan Pyhällä Vuorella ikään kuin heidän vuokralaisinaan, palkitsisimme heille tämän etuoikeuden vaelluksella, joka vastaa Kirkkomme aiempien isien esikuvallista elämää.

Valamon kansanopiston seminaari “Athos, Ortodoksisuuden Pyhä Vuori” 23.05. 2004; käännöksen Hannu Pöyhönen; julkaistaan tekijän luvalla